

GALYAS CINTIA

Szendrey Júlia mint költő, műfordító, múzsa és nő Szendrey Júlia költészete és hatása

Régi mondákban, népmesékben vissza-visszatérő jelenség a kis királykisasszony, kinek bölcsőjénél megjelennek a tündérek, hogy elhalmozzák őt ajándékaikkal. Végül pedig a meg nem hívott gonosz tündér egy szavával tönkreteszi mindazt a szépet, jót, melyet a többiek neki szántak.

Ez jut eszembe mindég, mikor Szendrey Júlia élete történetét olvasom. A sors, a szeszélyes tündér, látszólag mindent megadott neki.¹

Szendrey Júlia – az erdődi George Sand, ahogy Ady nevezi – ellentmondásos alakja a magyar irodalomnak, mint múzsa és – kevesen tudják – mint költőnő, bár csak két évig volt Petőfi hitvese, mégis mindenki így emlékszik rá.

1828-ban született Keszthelyen, pontos születési dátumát nem ismerjük. Pesten tanult Tenczer Lilla tanintézetében. Hatvani Lajos *Feleségek felesége* című műve alapján sokszor akart kitűnni kortársai, családja körében. Désaknai Mária *Petőfiné Szendrey Júlia* című könyve alapján ez nem az a nagyratörő úrilány magatartás volt, amit Hatvani az olvasóknak bemutat. Désaknai szerint egyszerűen csak tudásra, művészetre vágyott, épp ezért szerette meg Petőfi Sándort, aki akkor már országos hírnevet szerzett magának.

Júlia barátnöje, Térey Mária – aki Petőfi és Júlia kapcsolatában döntő szerepet töltött be – a nagykarolyi úri családból származó lány, akit Júlia gyakran emleget naplójában, leveleiben.

Szendrey Júlia és Petőfi Sándor házassága hosszas küzdelmek után valósulhatott meg.

Júliának és Petőfinek egy gyermekük, született, Zoltán, aki apja hírnevének árnyékában élve és azt meglehetősen kihasználva élt színészként, örökös vándorként.

Júliát az ötvenes évek végén és a hatvanas években, egészen 1867-ig, köztisztelet övezte.

A második házassága körül 1850-ben támadt hírlapi csúfolódások és pletykák, amelyeknek fő oka az volt, hogy akkor még általában nem hitték el Petőfi halálát, teljesen megszűntek, mert Petőfi halálában nem lehetett már többé kételkedni. Júlia tisztas család életet élt második férjével, teljes visszavonultságban.

1857-ben a *Három rózsabimbó* című versével Vahot Imre lapjában újra a nyilvánosság elé lépett, országos érdeklődés fogadta a költőnőt, aki „Petőfi fiát megőrizte a nemzet számára”.²

Újdonságnak számított, hogy Júlia nyíltan felvállalta teljes nevét, mivel ez a korban még nem volt szokás, a nők álneveken publikáltak, vagy csupán keresztnevük-

¹ *Szendrey Júlia ismeretlen naplója, levelei és balálos ágyán tett vallomása*, közzéteszi MIKES Lajos, DERNŐI KOCSIS László = <http://mek-oszk.uz.ua/07000/07091/html/> [2014. 06. 28.]

² ÓNODY Magdolna, *A Petőfi és a Szendrey család életéből*, Miskolc, II. Rákóczy Ferenc Megyei Könyvtár, 1990.

kel szignózták verseiket. Éveken át nagy irodalmi sikerei voltak Júliának verseivel, novelláival és meséivel, melyeket szinte az összes lap, folyóirat és évkönyv örömmel közölt.

Általánosságban minden művére a mély rezignáltság, elhagyatottság jellemző. Rengeteg közös jellemzőt fedezhetünk fel Petőfi verseivel.

Ki hatott kire? Talán mindketten hatottak egymásra. Sipos Lajos tanulmánya szerint Petőfi igyekezett buzdítani Júliát az írásra, segítette költészetét támogatásával, Júlia ugyanis híres volt kifinomult irodalmi tudásáról, több idegen nyelven is beszélt.³ Júlia – a költő halála előtt – részt vett a társadalmi életben, kettőjük lakása az írók és költők gyülekezőhelye lett.

Júlia a szerelmet, a családi légkört adta Petőfinek, mellyel a magyar irodalomban mint múzsa szerezte meg hírnevét. Hozzá szólnak Petőfi legszebb szerelmes versei, hitvesi lírái.

Petőfi halála után Júlia kifinomultságából, közéleti szerepléséből csak mély depresszió maradt, a halál utáni vágy, melyet csak a gyermekei nevelésével töltött idő enyhíthetett.

Júliának Arany is írt egy verset (*Emléklapra*), melyben kifejezi együttérzését az özvegy iránt, biztatja, támogatja őt, azonban az író támogatása csekélynek bizonyult a társadalom megvetésével, Júlia magányával szemben, majd mikor Aranyhoz is eljutott a második házasság híre, *A honvéd özvegye* című verset írta Júliának, melyben szemrehányást tesz neki.

1858-ban megjelent Andersen-fordításával nagy sikert aratott, általa ismerhetjük a *Rendíthetetlen ólomkatonát* vagy *A császár új rubáját*, melyeket Júlia a kor stílusában próbált fordítani.

Mint ünnepelt nő halt volna meg, ha Petőfi eltűnése után nem keringett volna róla mindenféle pletyka, kifogásolták viselkedését, éjszakázásait Kolozsváron, melyeket férfiak társaságában töltött, de leginkább második férjhezmenetelét a gyászév letelte előtt; ezt azonban nem szerelemből tette.

Júlia számára Petőfi halála után az egyetlen megoldás az volt, hogy hozzámegy az egyetemi tanárhoz (aki saját maga helyettese volt), csak így kerülhette el a kitoloncolást Pestről. Júlia Horváth Árpádban nem férjét látta, hanem egy barátot, aki megmentette életét, s ezzel a majd visszatérő Petőfinek egyben szívességet tett. Később Horváth Árpáddal való kapcsolata is átalakult. Júlia naplójában és utolsó férjéhez írt levelében minden sérelmét leírja. A férfi iránt érzett ellenszenv halálos ágyán sem szűnt meg.

[...] hogy siromban minden alakoskodástól mentve, nyugodtan lehessek, akarom: ne háborgassa meg ott álmodtam az, ki életemben nem tudott és nem is akart volna mást tekinteni bennem, mint csak buja állati szenvedélye köteles megosztóját. - Minden lépés, melyet ez ember tenne siromhoz, oly fájdalmat okozna poraimnak, mint minő undort éreztem iránta attól a perctől kezdve, mikor levetkőzve magából az embert.⁴

³ *Szeptember végén*, szerk. FÜZFA Balázs, Szombathely, Savaria University Press, 2008.

⁴ *Szendrey Júlia ismeretlen naplója...*, i. m.

Horváth Árpád hírhedt volt pornográf könyvgyűjteményéről, melyekkel Júliát is kényszerítette vágyai megvalósítására. Júlia egészsége azonban megromlott, a rá erőszakolt testi vágyakkal még súlyosabbá vált. Több műtéten esett át. Halála előtt egy évvel, 1867-ben különvált második férjétől.

1868-ban Petőfi Sándor felesége Pesten, egy Zerge utcai kis házban halt meg, méhrákban. Júlia hagyatéka mindössze egy Andersen-műfordítás és egy-két, Hatvany szerint⁵ bugyutára sikeredett versike.

Élete végére teljesen elmagányosodott, Térey Mária – hú barátinője – fiatalon meghalt, a nő egyetlen támasza édesapja volt, és az utolsó napokban egy fiatal írnok, Tóth József. Júlia a férfira hagyta műveinek kiadási jogát, rábízta naplója őrzését, s nem utolsó sorban gyermekei sorsát is.

Petőfi halálának hatvanéves évfordulóján a Petőfi Társaság elhatározta, hogy a költő családjának tagjait közös sírba temetteti. Petőfi családjának tagjai közé tartozott Júlia is, akit a kor még akkor is elítélt, naplójáról mit sem tudott.

1908 október 24-én Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök szentelte meg Júlia és Zoltán közös koporsóját, a püspök enyhítette a Júlia iránt érzett ellenszenvet, mely 1925-ig nem szűnt meg egészen.

Szendrey Julia, kinek homlokára koszorút fűzött Petőfi költészete és szivárványos hálót szőtt hullámozó hajára, s Zoltán fia, ki atyjának lángszellemét az otthon szeretetére szoktatta. Petőfi mindkettőt szerette s e szeretettől boldog volt és énekelt. S ez az ének itt is hangzik, sir és temetés dacára, ezt enyészet el nem némithatja [...]⁶

⁵ HATVANY Lajos, *Feleségek felesége. Petőfi, mint nőlegény*, Bp., Magvető, 1919.

⁶ *Szendrey Julia ismeretlen naplója...*, i. m.